

Reżim talibów a prawa kobiet w Afganistanie



Mateusz Kabaciński



Security
in practice

Reżim talibów a prawa kobiet w Afganistanie

Opracował: Mateusz Kabaciński, 18.03.2023 r.

15 sierpnia 2021 r. talibowie wkroczyli do stolicy Afganistanu – Kabulu, przejmując tym samym kontrolę w państwie. Z uwagi na to pojawiło się wiele pytań i zagadnień co do przyszłości kraju, struktury państwowej czy ustanowienia oficjalnej flagi. Jednak niemal natychmiast na pierwszy plan wysunęła się kwestia praw kobiet. W czasie pierwszej „ery” rządów talibów[1] afgańskie kobiety i dziewczęta doświadczały licznych dyskryminacji i przemocy. Ich sytuacja zaczęła ulegać poprawie po 2001 r., do czego przyczyniło się m.in. ustanowienie nowej konstytucji w 2004 r., proklamującej równouprawnienie w edukacji i parlamencie. Jednak po ponownym przejściu władzy przez talibów w 2021 r. sytuacja prawna kobiet znalazła się pod znakiem zapytania. Mimo wcześniejszych zapewnień ze strony władz stopniowo traciły one coraz więcej podstawowych praw. Celem niniejszej analizy jest przedstawienie w sposób chronologiczny i kompleksowy następujących w tym obszarze zmian w latach 2021–2023.



Pierwsze protesty w ramach obrony praw kobiet rozpoczęły się 17 sierpnia 2021 r. Demonstracje uliczne zorganizowali islamscy demokraci i feministki, wspierani przez Narodowy Front Oporu Afganistanu (National Resistance Front of Afghanistan, NRF). Obie grupy sprzeciwiały się sposobowi traktowaniu kobiet przez rząd talibów, uznając je za dyskryminujące i mizoginiczne[2]. Ponadto domagali się także wielokulturowości i równości społecznej[3]. 18 sierpnia 2021 r. odnotowano niewielką demonstrację w Kabulu, w której brały udział cztery Afganki. Mimo obecności talibskiej policji szły ulicą z transparentami, wykrzykując wolnościowe hasła i domagając się praw dla kobiet[4].

2 września 2021 r. około 70 kobiet zorganizowało protest uliczny w Heracie[5], domagając się włączenia kobiet do rządu talibów i umożliwienia wszystkim zdolnym do pracy kobietom powrotu na stanowiska. Hasła na plakatach głosiły: „Edukacja, praca i bezpieczeństwo to nasze niezbywalne prawa”[6]. 3 września 2021 r. podobny protest odbył się w stolicy. Demonstranci wzywali kobiety do obrony swoich praw i walki o poprawę standardów życia[7]. Dzień później również w Kabulu około 100 kobiet, dziennikarzy i aktywistów złożyło wieniec przed Ministerstwem Obrony Afganistanu, aby uczcić afgańskich żołnierzy, którzy zginęli w walce z talibami. Gdy maszerowali w kierunku pałacu prezydenckiego, głosząc hasła na rzecz poprawy sytuacji prawnej kobiet, talibskie siły bezpieczeństwa zablokowały ulicę, a następnie użyły gazu łzawiącego wystrzeliwanego w kierunku tłumu. Ponadto pojawiły się doniesienia o atakowaniu demonstrantów kolbami karabinów i metalowymi przedmiotami[8].

8 września 2021 r. w odpowiedzi na zmiany w afgańskim rządzie doszło do protestów w Kabulu i Fajzabadzie[9]. W składzie Tymczasowego Gabinetu Ministrów nie znalazła się żadna kobieta, ponadto podjęto decyzję o zlikwidowaniu Ministerstwa ds. Kobiet. W protestach w stolicy głoszono hasła: „Gabinet bez kobiet to porażka”, a protestujące Afganki domagały się równouprawnienia w rządzie. Siły bezpieczeństwa rozproszyły demonstracje, używając paralizatorów oraz innych narzędzi, zatrzymano też pięciu dziennikarzy afgańskiej gazety „Etilaatorz”. Dwóch trafiło do szpitala z powodu obrażeń[10]. Tego samego dnia w afgańskiej telewizji minister edukacji Mawlawi Noorullah Munir wydał oświadczenie, w którym zakwestionował sens kształcenia społeczeństwa. „Żaden stopień doktora ani magistra nie jest dziś cenny. Widzicie, że mułlowie i talibowie, którzy są u władzy, nie mają doktoratu, magistra ani nawet stopnia ukończenia szkoły średniej. Ale to oni są najwięksi ze wszystkich”[11]. Tego dnia ogłoszono powołanie rządu tymczasowego, a w oficjalnym

oświadczeniu zakazano organizowania demonstracji i protestów, chyba że zostaną zaakceptowane przez rząd tymczasowy po wcześniejszym zapoznaniu[12].

11 września 2021 r. minister szkolnictwa wyższego Afganistanu Abdul Baqi Haqqani stwierdził, że kobiety i dziewczynki będą mogły kontynuować swoją edukację, ale nie w tych samych klasach co mężczyźni i chłopcy. Dodał także, że nastąpi przegląd przedmiotów nauczanych na wszystkich studiach wyższych. Ponadto określono zasady dotyczące ubioru studentek. Wymagano w nich od kobiet noszenia hidżabu[13]. Dzień później rząd tymczasowy zapowiedział ponowne otwarcie liceów, wspominając o możliwości kontynuowania edukacji przez chłopców. Ministerstwo Edukacji poinformowało, że zajęcia w szkołach średnich dla chłopców w klasach od 7 do 12 zostaną wznowione już 12 września 2021 r.[14] Nie wspomniano jednak nic o dziewczynach, których status pozostał nierozwiązany.

17 września 2021 r. wprowadzono w życie postanowienie z dnia 8 września 2021 r. dotyczące likwidacji Ministerstwa ds. Kobiet, a w jego miejsce powołano Ministerstwo Modlitwy i Przewodnictwa oraz Krzewienia Cnót i Zapobiegania Występkom (Ministry for the Propagation of Virtue and the Prevention of Vice)[15]. Dokonano także zmiany tablicy informacyjnej przed budynkiem. Funkcjonariusze nadzorujący zmianę rozpędzali zebrane kobiety, próbujące dostać się do budynku[16]. Trzy dni później talibowie w wydanym oświadczeniu zakazali kobietom i dziewczętom chodzić do szkoły i pracy, nakazując im pozostanie w domu. Pełniący funkcję burmistrza Kabulu Hamdullah Namony stwierdził, że praktycznie każde stanowisko urzędowe zostanie ponownie obsadzone przez mężczyzn. Wyjątkiem są stanowiska, które mogą być sprawowane jedynie przez kobiety. Wymieniono m.in. żeńskie role w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji w dziedzinach technicznych oraz kobiety obsługujące toalety publiczne[17].

22 listopada 2021 r. Ministerstwo Krzewienia Cnót i Zapobiegania Występkom wydało osiem dyrektyw dotyczących tego, co może być transmitowane w telewizji. Zgodnie z tym wszystkie dramaty, telenowele i programy rozrywkowe z udziałem kobiet zostały zabronione. Ponadto wprowadzono wymóg noszenia przez prezenterki telewizyjne chusty w czasie transmisji. Z kolei mężczyźni zobowiązano do występowania w „odpowiednim odzieniu”[18].

Na początku grudnia 2021 r. wiceminister edukacji Abdul Hakim Hemat powiedział w wywiadzie dla BBC, że dziewczęta nie będą mogły uczęszczać do szkoły średniej, dopóki nie zostanie zatwierdzona „nowa polityka edukacyjna”. Wcześniej, 29 września 2021 r.,

Ministerstwo Edukacji wydało dokument zakazujący kobietom uczęszczania i nauczania na uniwersytecie w Kabulu[19]. Z kolei 21 grudnia 2021 r. dokonano nowelizacji postanowienia, rozszerzając je na obszar całego Afganistanu. Kobiety odąd nie mogły uczęszczać do żadnej uczelni wyższej ani uniwersytetu na terenie Afganistanu, nie mogły też w nich nauczać[20].

26 grudnia 2021 r. Ministerstwo Krzewienia Cnót wydało dekret zakazujący kobietom przemieszczanie się bez opiekuna oraz przewożenia pasażerek bez hidżabu. Zgodnie z dokumentem kobiety podróżujące na odległość większą niż 72 km (45 mil) powinny być w towarzystwie męskiego członka rodziny, czyli mahrama. „Kobietom podróżującym na odległość większą niż 72 km (45 mil) nie należy proponować podwiezienia, jeśli nie towarzyszy im bliski członek rodziny” – powiedział Sadeq Akif Muhajir. Ponadto zgodnie z dokumentem każdy kierowca jest zobowiązany odmówić kobiecie bez chusty pomocy w transporcie[21]. Dwa dni później aktywistki zorganizowały w Kabulu protest z transparentami, domagając się poszanowania praw kobiet, pracy, edukacji i żywności. Była to reakcja na ustanowione ograniczenia względem Afganek. Protestujący próbowali wejść do budynku Ministerstwa Krzewienia Cnót, jednak talibskie siły bezpieczeństwa, oddając strzały ostrzegawcze w powietrze, rozproszyły tłum[22].



7 stycznia 2022 r. talibowie zakazali wstępu kobietom bez mahrama do kawiarni w afgańskiej prowincji Herat. Azizi Ur Rahman Al-Mohajer, reprezentant Ministerstwa Krzewienia Cnót w Heracie, powiedział, że od 7 stycznia zabronione jest obsługiwanie kobiet niebędących w towarzystwie mahrama. „Właściciele kawiarni są ostrzegani, że jeśli zostaną zgłoszone jakiegokolwiek naruszenia instrukcji, zostaną oni postawieni przed sądem”. Ponadto kawiarnie mogą pozostać otwarte do godziny 21.30, gdyż według niego są miejscem dla większości zepsucia moralnego, które zwodzi młodzież w Heracie[23]. 16 stycznia 2022 r. po marszu w ramach protestu w Kabulu talibowie aresztowali dwie aktywistki – Tamań Zaryabi Paryani i Parwanę Ibrahimkhel. Rzecznik rządu talibów Zabihullah Mujahid podczas wystąpienia w telewizji zaprzeczył, jakoby doszło do takiego incydentu. Jednocześnie stwierdził, że rząd w razie potrzeby będzie dokonywał aresztowań, ponieważ zamieszki zakłócają pokój i porządek[24]. Na realizację tych słów nie trzeba było długo czekać – już 3 lutego 2022 r. talibowie aresztowali kilka aktywistek i demonstrantów w czasie protestów w Kabulu i postawili przed sądem pod zarzutem zakłócania porządku i organizowania zamieszek[25].

2 marca 2022 r. wydano dokument zakazujący kobietom wstępu do ośrodków zdrowia bez mahrama, a szpitalom i klinikom zakazano leczenia kobiet z wszelkiego rodzaju dolegliwości, jeżeli pojawiły się bez mahrama[26]. 13 marca 2022 r. Ministerstwo Zdrowia Publicznego nakazało egzekwowanie segregacji płci w biurach. Zgodnie z nowymi ustaleniami kobiety zobowiązano do stosownego ubioru i posiadania osobnego biura. Dodatkowo podkreślono, że kobiety przychodzące do Ministerstwa Zdrowia Publicznego oraz innych ministerstw i departamentów muszą mieć na sobie hidżab[27].

21 marca 2022 r. talibowie zobowiązali się do ponownego otwarcia wszystkich szkół. Dwa dni później nastąpiło zamknięcie żeńskich placówek. „Całą zimę przygotowywałam się do ostatniej klasy liceum” — powiedziała jedna z uczennic z Kabulu. „Byłam przeszczęśliwa, kiedy wróciłam. 23 marca dyrektorka powiedziała, że właśnie dostała rozkaz odesłania uczniów do domu. Była zapłakana. Ciągle pytałyśmy: «Ale dlaczego?»». Jeszcze przed przejściem kontroli przez talibów naszymi nauczycielkami były kobiety. Byłyśmy w pełni zakryte zgodnie z tym, co talibowie wyznaczyli. Czułam, że niebo spada. To jest historia naszego życia, historia życia afgańskich kobiet”[28]. Już trzy dni po wydaniu decyzji o zakończeniu żeńskiej edukacji rozpoczęły się masowe protesty. Blisko 30 dziewczyn i kobiet zorganizowało protesty przed Ministerstwem Edukacji w Kabulu. Demonstrantki trzymały transparenty z napisem „Edukacja jest naszym podstawowym prawem, a nie planem politycznym” i skandowały: „Otworzyć

szkoły! Sprawiedliwość, sprawiedliwość!”. Manifesty nie trwały długo, gdyż kobiety rozeszły się krótko po pojawieniu się pierwszych funkcjonariuszy[29].

27 marca 2021 r. talibowie wydali dokument zakazujący kobietom podróżowania za granicę bez uzasadnionego powodu. Nakazano afgańskim liniom lotniczym: krajowym i międzynarodowym, dogłębne sprawdzanie żeńskich dokumentów tożsamości, paszportów oraz wnikliwą kontrolę powodu wyjazdu za granicę. Ponadto z kobietą musi być obecny mahram[30].



29 kwietnia 2022 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wprowadziło segregację płciową w dwóch uniwersytetach i politechnikach w Kabulu. W wydanym rozporządzeniu podano, że dziewczęta będą mogły uczęszczać na zajęcia przez trzy pierwsze dni w tygodniu, a chłopcy w pozostałe trzy. Ponadto dla studentek wyznaczono osobne wejścia oraz zakazano wstępu do gabinetów i katedr profesorów[31].

5 maja 2022 r. rząd tymczasowy zaprzestał wydawania praw jazdy kobietom w Kabulu i innych prowincjach[32]. Dwa dni później wydano kolejne dwa postanowienia. Pierwsze zakazywało

kobietom korzystania z transportu publicznego, jeżeli podróżują bez mahrama. Drugie stanowiło „rekomendację” odnośnie do ubioru w miejscu publicznym. Dekret wydany przez Ministerstwo Krzewienia Cnót nakazywał przestrzeganie islamskiej skromności i noszenie pełnego hidżabu. Zgodnie z nowymi przepisami kobiety, o ile nie są bardzo młode lub bardzo stare, muszą zakrywać całą twarz z wyjątkiem oczu[33]. 1 czerwca 2022 r. departament Ministerstwa Edukacji w prowincji Ghanzi nakazał wszystkim uczennicom szkół chodzącym od czwartej do szóstej klasy noszenie pełnych hidżabów i zakrywanie twarzy podczas dojazdów do szkoły, pod groźbą wydalenia[34]. 18 lipca 2022 r. talibowie nakazali kobietom zajmującym stanowiska w rządzie zrezygnować z pracy, a w ich miejsce przysłać swoich męskich krewnych. Decyzję uzasadniono tym, że obciążenie w miejscach pracy wzrosło i należy zatrudnić mężczyzn mogących poradzić sobie z taką ilością obowiązków. W zamian za to talibowie zobowiązali się do wypłacania wynagrodzeń kobietom[35].

15 sierpnia 2022 r. w rocznicę przejścia władzy przez talibów w Kabulu zorganizowano demonstrację uliczną. Około 40 kobiet maszerowało przez centrum miasta w pobliżu Ministerstwa Edukacji, wykrzykując hasła: „15 sierpnia to czarny dzień” oraz „Domagamy się chleba, pracy i wolności”. Manifesty nie trwały długo, gdyż w przeciągu kilkunastu minut na miejscu pojawiła się policja. Krótko po przybyciu funkcjonariusze zaczęli strzelać w powietrze. Użyto także przemocy fizycznej oraz dokonano licznych aresztowań[36].

23 sierpnia 2022 r. Ministerstwo Krzewienia Cnót ogłosiło zamiar powołania kobiecego departamentu – tzw. policji moralnej. Rzecznik ministerstwa Mohammad Sadiq Akif powiedział, że ten departament będzie prowadzić kobiety w dobrą stronę. Do tej pory policja moralna działa jako jednostka nadzorująca ubiór oraz zachowanie kobiet i mężczyzn w społeczeństwie. W kilkunastu przypadkach policjanci publicznie wymierzali kary cielesne kobietom niebędącym w towarzystwie mahrama. Ponadto organizowano kontrole ceremonii ślubnych oraz aresztowano kobiety pod zarzutem słuchania muzyki na weselach. Odtąd żeńska policja moralna ma „prowadzić kobiety” i „doradzać im noszenie hidżabu oraz burki”[37].

25 sierpnia 2022 r. rzecznik talibów wydał oświadczenie zakazujące kobietom chodzenia do parków, w których władze nie mogą zapewnić segregacji między mężczyznami i kobietami. Wcześniej w styczniu 2022 r. Ministerstwo Krzewienia Cnót określiło w dokumencie godziny, w których kobiety mogą chodzić po parkach, tak aby zachować segregację płci[38].

Na początku września 2022 r. cztery szkoły żeńskie w Gardez[39] oraz jedna w dystrykcie Samkani[40] zaczęły działać bez formalnego zezwolenia Ministerstwa Edukacji. Nie trwało to długo, gdyż 11 września 2022 r. talibowie wydali dekret nakazujący natychmiastowe zamknięcie placówek edukacyjnych. Tego samego dnia odbyła się krótka demonstracja. Kilkanaście uczennic, stojąc pod murami szkoły w Gardez, domagało się otwarcia placówki. Zbiorowisko rozeszło się po przybyciu funkcjonariuszy[41].

26 września 2022 r. Ministerstwo Krzewienia Cnót i Zapobiegania Występkom ogłosiło nowe ograniczenia dla mediów w Kabulu. Kobietom występującym w programach telewizyjnych nakazano nosić nikaby, czyli chusty zasłaniające całą twarz, a nie tylko włosy. W przeciwnym razie nie będą mogły występować. „Oni wywierają na nas pośrednią presję, aby powstrzymać nas od prezentowania w telewizji” – powiedziała jedna z lokalnych dziennikarek w wywiadzie dla BBC. „Jak mogę czytać wiadomości z zakrytymi ustami? Nie wiem, co mam teraz zrobić – muszę pracować, jestem żywicielem rodziny” – dodała[42]. Menedżerowie ds. dystrybucji kanałów telewizyjnych w Kabulu przekazali BBC, że talibowie wysyłają swoich przedstawicieli do biur, aby skontrolować przestrzeganie nowo ustalonych reguł[43].

6 października 2022 r. talibowie przeprowadzili inspekcje szkół dla dziewcząt w prowincji Kandahar. Odesłano do domów setki uczennic, jako argument podając niedobór żeńskiej kadry pedagogicznej. Warto zaznaczyć, że zgodnie z oświadczeniem z dnia 29 kwietnia 2022 r. dziewczęta, które osiągnęły dojrzałość płciową, muszą być odseparowane od uczniów i nauczycieli płci męskiej. Ponadto tylko kobiety mogą nauczać dziewczynki[44]. Następnego dnia Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego opublikowało listę przedmiotów „zbyt trudnych dla studentek”. Stwierdzono, że kierunki studiów, takie jak geologia, ekonomia, inżynieria lądowa, dziennikarstwo czy medycyna weterynaryjna, są zbyt trudne, więc zostały usunięte z listy wyboru oraz uniemożliwiono przystąpienie przyszłym studentkom do egzaminu na te kierunki[45].

28 października 2022 r. w afgańskich media pojawiła się informacja, jakoby w nowej strukturze Komisji ds. Naruszeń Mediów usunięto mandat kobiecy. Wiceminister informacji i kultury Khairullah Said Wali Khairkhwa potwierdził tę informację. Dodał, że ze względu na rozwiązanie Ministerstwa ds. Kobiet i Niezależnej Komisji Praw Człowieka w Afganistanie ich obecność w ministerstwie nie jest konieczna[46]. 10 listopada 2022 r. talibowie zakazali kobietom korzystania z siłowni w całym Afganistanie. Rzecznik Ministerstwa Krzewienia Cnót powiedział, że zakaz wprowadzono, ponieważ ludzie ignorują nakazy dotyczące segregacji

plciowej, a kobiety nie noszą wymaganego hidżabu. Ponadto Afganki mają również zakaz wstępu do parków, co stanowi nowelizację postanowienia z 25 sierpnia 2022 r. o wyznaczonych godzinach kobiecych spacerów. Tego samego dnia Mohammed Akef Mohajer w czasie wywiadu stwierdził, że talibowie w ciągu ostatnich 15 miesięcy „starali się na wszelkie sposoby”, aby uniknąć zamykania parków i siłowni dla kobiet, nakazując oddzielne dni tygodnia dla męskiego i żeńskiego dostępu lub wprowadzając segregację płci. „Ale niestety, rozkazów nie przestrzegano, a zasady były notorycznie naruszane i musieliśmy zamknąć parki oraz siłownie dla kobiet” – powiedział Mohajer[47].



21 listopada 2022 r. w mieście Taloqan w północno-wschodniej prowincji Tachar 19 osób – 10 mężczyzn i 9 kobiet – skazano na karę chłosty za cudzołóstwo i kradzież. Jest to pierwsze oficjalne potwierdzenie, że w Afganistanie wymierzane są kary cielesne od czasu przejścia władzy przez talibów. Każdy ze skazanych otrzymał 39 batów. Chłosta odbyła się w obecności starszyny, uczonych i mieszkańców w głównym meczecie miasta po zakończeniu modlitw[48]. Dwa dni później doszło do podobnej sytuacji. Dwanaście osób, w tym trzy kobiety, zostało poddanych karze chłosty na oczach tysięcy obserwujących na stadionie

piłkarskim w Logar. Jak stwierdzono, grupa była winna „zbrodni moralnych”, w tym cudzołóstwa, rabunku i stosunków homoseksualnych[49].

20 grudnia 2022 r. talibowie wydali oświadczenie, w którym zakazali studentkom uczęszczania na uniwersytety w Afganistanie. Odtąd najwyższym poziomem wykształcenia dla afgańskich dziewcząt będzie ostatnia klasa szkoły podstawowej, czyli klasa szósta [50]. Dwa dni później Ministerstwo Edukacji wysłało oficjalne pismo do dyrekcji szkół we wszystkich prowincjach Afganistanu, informując, że nauka dziewcząt w szkołach i na kursach powyżej szóstej klasy jest zabroniona do odwołania[51]. Tego samego dnia w Kabulu doszło do protestów kobiet. Nagrania w mediach społecznościowych ukazywały około 20 Afganek ubranych w hidżaby, maszerujących ulicami Kabulu. Niosły transparenty i wykrzykiwały wolnościowe hasła. Z początku grupa planowała zebrać się pod uniwersytetem, jednak liczne służby bezpieczeństwa wysłane w to miejsce spacyfikowały manifesty. Aresztowano pięć kobiet i trzech dziennikarzy[52]. 25 grudnia 2022 r. grupa kobiet wyszła na ulice Heratu, protestując przeciwko zakazowi edukacji i postulując powrót kobiet do szkolnictwa. Nagrania opublikowane w mediach społecznościowych ukazywały uciekające kobiety oraz funkcjonariuszy używających amatek wodnych[53].

28 grudnia 2022 r. 37-letni Ismail Mashal[54] pojawił się w TOLONews. W czasie swojego przemówienia na żywo okazał solidarność z protestującymi kobietami oraz potępił podejście talibów do edukacji w Afganistanie. „Edukacja jest albo oferowana wszystkim, albo nikomu” – powiedział: „Jeśli moja siostra i moja matka nie mogą się uczyć, to nie akceptuję tej edukacji” – dodał. W geście protestu w czasie wywiadu podarł on jeden ze swoich wcześniej pokazanych dyplomów. Stwierdził, że nie mają już one żadnego znaczenia, tak jak edukacja w Afganistanie[55]. Kilka tygodni później w ramach protestu chodził z drewnianym wózkiem po Kabulu i rozdawał książki edukacyjne. 2 lutego 2023 r. został zatrzymany przez talibskie służby bezpieczeństwa pod zarzutem podburzania tłumu i szerzenia propagandy[56].

8 marca 2023 r. w ramach Międzynarodowego Dnia Kobiet ONZ opublikowało dokument określający Afganistan jako najbardziej represyjny kraj w stosunku do kobiet na świecie. Stwierdzono w nim, że nowi przywódcy Afganistanu wykazali „ponadprzeciętne starania na wprowadzanie zasad i praw sprawiających, że większość Afganek jest zmuszona do pozostania w domach”. „Afganistan pod rządami talibów pozostaje najbardziej represyjnym krajem na świecie w zakresie praw kobiet” – powiedziała w oświadczeniu Roza Otunbajewa, przedstawicielka sekretarza generalnego ONZ i szefowa misji politycznej ONZ

w Afganistanie. „Niepokojące było obserwowanie ich metodycznych, przemyślanych i systematycznych wysiłków, by wypchnąć afgańskie kobiety i dziewczęta ze sfery publicznej” – dodała[57].

Wnioski

Pogarszająca się sytuacja prawna kobiet w Afganistanie nie jest zaskoczeniem. Biorąc pod uwagę stosunek talibów do kobiet, można było spodziewać się powtórzenia historii. Od 15 sierpnia 2021 r. do marca 2023 r. odnotowano liczne protesty kobiet na obszarze całego Afganistanu, których skuteczność była jednak w dużej mierze znikoma. Same protesty sukcesywnie tłumiono, a ich ranga ograniczała się jedynie do symbolicznej walki o prawa. Zaskakujący jest jednak fakt małej liczby uczestników w demonstracjach. W większości przypadków liczyły one od kilku do kilkunastu osób. Jedynie nieliczne protesty rozrastały się do kilkudziesięciu, czasami setek protestujących. Prawdopodobnie głównym czynnikiem przemawiającym za biernością jest zastraszanie społeczeństwa oraz obawy o siebie i członków rodziny. Ci, którzy spróbowali swoich sił w protestach, domagając się respektowania prawa oraz szacunku do kobiet, nierzadko doznawali przemocy i uświadamiali sobie swoją bezsilność. Siły bezpieczeństwa skutecznie tłumią demonstracje, używając siły i innych środków. Po upływie zaledwie roku policja zaczęła dokonywać aresztowań protestujących kobiet i wymierzać publiczne chłosty. Mimo widocznego niezadowolenia społeczeństwa talibowie sukcesywnie odbierali podstawowe prawa kobietom – m.in. do wolności słowa, ubioru czy prawa do pracy. Z uwagi na to nie przewiduje się poprawy kwestii praw kobiet. Najprawdopodobniej talibowie będą dążyć do jak największego ograniczenia żeńskiej roli w społeczeństwie, wydając nowe dekrety i tłumiąc przejawy niezadowoleń społecznych.

[1] W wyniku wygranej w wojnie domowej zwycięzcy talibowie w 1996 r. utworzyli Islamski Emirat Afganistanu. Ich rządy zakończyła interwencja NATO w 2001 r.

[2] B. Kennedy, *Watch Afghan women on the streets of Kabul protest against the Taliban*, „theweek.com”, 17.08.2021, <https://theweek.com/world/1003824/watch-afghan-women-on-the-streets-of-kabul-protest-against-the-taliban>, 18.02.2023.

[3] P. Bergen, *The leader of the anti-Taliban resistance speaks out*, „edition.cnn.com”, 1.09.2021, <https://edition.cnn.com/2021/09/01/opinions/leader-anti-taliban-resistance-speaks-bergen/index.html>, 20.02.2023.

- [4] *Watch: Afghan women hold street protest as Taliban fighters look on*, „indianexpress.com”, 18.02.2021, <https://indianexpress.com/article/world/watch-afghan-women-hold-protest-demanding-equal-rights-and-freedoms-following-taliban-takeover-7459142/>, 17.02.2023.
- [5] Herat jest trzecim co do wielkości miastem w Afganistanie. Znajduje się w zachodniej części kraju, *Afganistan: Trzecie największe miasto wpada w ręce talibów*, „rp.pl”, 13.08.2021, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art18708791-afganistan-trzecie-najwieksze-miasto-wpada-w-rece-talibow>, 21.03.2023.
- [6] A.M Latifi, *Herat women protest against Taliban over right to work*, „aljazeera.com”, 2.09.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/2/women-in-herat-protest-outside-governors>, 22.02.2023.
- [7] *The latest news from Afghanistan. Afghanistan: Pentagon Says Working With Taliban Against ISIS-K Is 'Possible'*, „nytimes.com”, 2.09.2021, <https://www.nytimes.com/live/2021/09/02/world/afghanistan-news#dont-be-afraid-women-chant-on-afghanistans-streets-in-protest-against-the-taliban>, 27.02.2023.
- [8] F. Abbasi, *Afghan Women Protest Against Taliban Restrictions*, „hrw.org”, 7.09.2021, <https://www.hrw.org/news/2021/09/07/afghan-women-protest-against-taliban-restrictions>, 19.02.2023.
- [9] Miasto w północno-wschodnim Afganistanie, *Fajzabad (Badachschan)*, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Fajzabad_\(Badachschan\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Fajzabad_(Badachschan)), 21.03.2023.
- [10] Y. Limaye, A. Thapar, *Afghanistan: Women beaten for demanding their rights*, „bbc.com”, 8.09.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-58491747>, 20.02.2023.
- [11] K. Joshi, *Taliban's New Education Min Says 'No PhD, Master's Valuable, Mullahs & Taliban Greatest'*, „republicworld.com”, 8.09.2021, <https://www.republicworld.com/world-news/rest-of-the-world-news/talibans-new-education-min-says-no-phd-masters-valuable-mullahs-and-taliban-greatest.html>, 25.02.2023.
- [12] A.M. Makoi, P. Beaumont, P. Wintour, *Taliban ban protests and slogans that don't have their approval*, „theguardian.com”, 8.09.2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/08/taliban-ban-protests-and-slogans-that-dont-have-their-approval>, 22.02.2023.
- [13] M. Bunting, *Taliban Ban Co-Educational Schooling And Enforce Strict Dress Codes For Women And Girls In Afghanistan*, „theowp.org”, 15.09.2021, <https://theowp.org/taliban-ban-co-educational-schooling-and-enforce-strict-dress-codes-for-women-and-girls-in-afghanistan/>, 28.02.2023.
- [14] E. Graham-Harrison, *Taliban ban girls from secondary education in Afghanistan*, „theguardian.com”, 17.09.2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/17/taliban-ban-girls-from-secondary-education-in-afghanistan>, 3.03.2023.
- [15] Określane także mianem Ministerstwa Krzewienia Cnót i Zapobiegania Występkom lub w wersji skróconej jako Ministerstwo Krzewienia Cnót.

- [16] A. Pal, *Taliban replaces women's ministry with ministry of virtue and vice*, „reuters.com”, 17.09.2021, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-replaces-womens-ministry-with-ministry-virtue-vice-2021-09-17/>, 16.02.2023.
- [17] *Taliban tells women and girls to stay home from work and school*, „cbsnews.com”, 20.09.2021, <https://www.cbsnews.com/news/afghanistan-taliban-women-girls-work-school-sharia-rules/>, 19.02.2023.
- [18] E. Popalzai, *Women banned from Afghan television dramas under new Taliban media rules*, „edition.cnn.com”, 22.11.2021, <https://edition.cnn.com/2021/11/22/asia/taliban-women-banned-tv-drama-afghanistan-intl/index.html>, 17.02.2023.
- [19] *Afghanistan: Taliban confirm secondary school ban for girls*, „bbc.co.uk”, 8.12.2021, <https://www.bbc.co.uk/newsround/59576128>, 1.03.2023.
- [20] *Afghanistan: Taliban ban women from universities amid condemnation*, „bbc.com”, 21.12.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-64045497>, 19.02.2023.
- [21] *No long-distance travel for women without male relative: Taliban*, „aljazeera.com”, 26.12.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/26/afghanistan-long-distance-travel-women-without-male-escort-taliban>, 21.02.2023.
- [22] A. Gul, *Witnesses: Taliban Fire Warning Shots on Afghan Female Protesters*, „voanews”, 28.12.2021, <https://www.voanews.com/a/afghan-women-call-for-rights-to-education-work-/6372511.html>, 23.02.2023.
- [23] *Taliban ban women from coffee shops*, „gulftoday.ae”, 7.01.2022, <https://www.gulftoday.ae/news/2022/01/07/taliban-bans-women-from-coffee-shops>, 2.03.2023.
- [24] *Taliban warn against dissent, women's rights activism*, „france24”, 22.01.2022, <https://www.france24.com/en/live-news/20220122-taliban-warn-against-dissent-women-s-rights-activism>, 22.02.2023.
- [25] *Afghanistan: Taliban takes another women's rights protest*, „bbc.com”, 3.02.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-60239525>, 19.02.2023.
- [26] M. Stancati, E. Amiri, *New Taliban Rules Impose Chaperones on Afghan Women*, „wsj.com”, 25.03.2022, <https://www.wsj.com/articles/new-taliban-rules-impose-chaperones-on-afghan-women-11648200600>, 28.02.2023.
- [27] *مکتوب وزارت امر بالمعروف به وزارت صحت طالبان: دفاتر زنان از مردان جدا شوند*, „da.azadiradio.com”, 13.03.2022, <https://da.azadiradio.com/a/31750810.html>, 3.03.2023.
- [28] B. Ahmadi, A. Ebadi, *Taliban's Ban on Girls' Education in Afghanistan*, „usip.org”, 1.04.2022, <https://www.usip.org/publications/2022/04/talibans-ban-girls-education-afghanistan>, 17.02.2023.

- [29] *Afghan girls stage protest, demand Taliban reopen schools*, „aljazeera.com”, 26.03.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/26/afghan-girls-protest-demanding-taliban-to-reopen-schools>, 15.02.2023.
- [30] *Taliban ban women in Afghanistan from flying without male chaperone*, „reuters.com”, 27.03.2022, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/afghanistans-taliban-ban-women-flying-without-male-chaperone-sources-2022-03-27/>, 13.02.2023.
- [31] S.K. Saif, *Taliban splits university week for gender separation*, „universityworldnews.com”, 29.04.2022, 6.03.2023.
- [32] S. Dasgupta, *Taliban regime stops issuing driving licences to women, reports say*, „independent.co.uk”, 5.05.2022, <https://www.independent.co.uk/asia/south-asia/taliban-driving-licence-afghan-women-b2072058.html>, 17.02.2023.
- [33] *Taliban Orders Women to Cover Their Faces*, „wsj.com”, 7.05.2022, <https://www.wsj.com/articles/taliban-orders-women-to-cover-their-faces-11651934565>, 3.03.2023.
- [34] *Taliban in Ghazni: Female Students from 4th Grade to 6th Must Cover Their Faces*, „aopnews.com”, 01.06.2022, <http://www.aopnews.com/taliban/taliban-in-ghazni-female-students-from-4th-grade-to-6th-must-cover-their-faces/>, 2.03.2023.
- [35] C. Mondeaux, *Man's work: Taliban direct women to send male relatives to take their jobs*, „washingtonexaminer.com”, 18.07.2022, <https://www.washingtonexaminer.com/news/mans-work-taliban-directs-women-send-male-relatives-for-their-jobs>, 14.02.2023.
- [36] L. O'Donnell, *Taliban Mark a 'Black Day' for Afghanistan With More Violence Against Women*, „foreignpolicy.com”, 15.08.2022, <https://foreignpolicy.com/2022/08/15/afghanistan-taliban-women-one-year-anniversary-kabul-protest/>, 19.02.2023.
- [37] *The Taliban Establishes Female Moral Police Department*, „nimrokhmedia.com”, 23.08.2022, <https://nimrokhmedia.com/en/2022/08/23/the-taliban-establishes-female-moral-police-department/>, 24.02.2023.
- [38] *Banned From Public Parks And Bathhouses, Afghan Women Say Life Under Taliban Is Like A 'Prison'*, „rferl.org”, 10.11.2022, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-taliban-women-banned-parks-bathhouses-prison/32124374.html>, 16.02.2023.
- [39] Miasto położone we wschodnim Afganistanie, na południe od Kabulu, *Gardez*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Gardez>, 21.03.2023.
- [40] Dystrykt położony w prowincji Paktia w Afganistanie, *Tsamkani District*, https://en.wikipedia.org/wiki/Tsamkani_District, 21.03.2023.
- [41] *Taliban close girls' schools in east Afghanistan after they had briefly opened*, „abc.net.au”, 11.09.2022, <https://www.abc.net.au/news/2022-09-11/taliban-close-girls-schools-in-east-that-had-briefly-opened/101428054>, 22.02.2023.

- [42] S. Fraser, *Afghanistan's female TV presenters must cover their faces, say Taliban*, „bbc.com”, 19.05.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-61508072>, 19.02.2023.
- [43] *Taliban Whips Out New Mandatory Mask Rule For Female Guests on TV*, „afintl.com”, 26.09.2022, <https://www.afintl.com/en/202209260309>, 15.02.2023.
- [44] *Taliban Inspects Girls' Schools, Expels Hundreds Of Pubescent Students*, „rferl.org”, 6.10.2022, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-taliban-inspects-girls-schools-expels-pubescents/32068471.html>, 18.02.2023.
- [45] A. Mukhtar, *Taliban blocks women from college entrance exams in subjects deemed "too difficult"*, „cbsnews.com”, 14.10.2022, <https://www.cbsnews.com/news/taliban-blocks-women-college-entrance-exams-subjects-too-difficult/>, 19.02.2023.
- [46] M. Muwahed, *Women Have No Seat on Media Violations Commission*, „tolonews.com”, 28.10.2022, <https://tolonews.com/node/180486>, 25.02.2023.
- [47] *Taliban ban women from parks and gyms in Afghanistan*, „nbcnews.com”, 10.11.2022, <https://www.nbcnews.com/news/world/taliban-ban-women-parks-gyms-afghanistan-rcna56539>, 19.02.2023.
- [48] *19 people lashed in northeastern Afghanistan, official says*, „nbcnews.com”, 21.11.2022, <https://www.nbcnews.com/news/world/afghanistan-taliban-sharia-19-people-lashed-rcna58107>, 23.02.2023.
- [49] *Three women among dozen publicly flogged in Afghanistan – Taliban official*, „bbc.com”, 23.11.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-63736271>, 23.02.2023.
- [50] D. Hadid, *'The Taliban took our last hope': College education is banned for women in Afghanistan*, „npr.org”, 20.12.2022, <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2022/12/20/1144502320/the-taliban-took-our-last-hope-college-education-is-banned-for-women-in-afghanis>, 27.02.2023.
- [51] K. Fakhri, *Taliban also ban girls from private educational centres*, „zantimes.com”, 22.12.2022, <https://zantimes.com/2022/12/22/taliban-also-ban-girls-from-private-educational-centres/>, 3.03.2023.
- [52] J. Gregory, A. Farzan, *Afghanistan: Taliban arrest women protesting against university ban*, „bbc.com”, 22.12.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-64065206>, 15.02.2023.
- [53] S. Akbarzai, S. Kakar, *Taliban use water cannon on women protesting education order in Afghanistan*, „edition.cnn.com”, 25.12.2022, <https://edition.cnn.com/2022/12/25/middleeast/afghan-women-street-protest-taliban-education-intl-hnk/index.html>, 2.03.2023.
- [54] Afgański profesor, wykładowca i były dziennikarz. Zyskał uznanie na arenie międzynarodowej z uwagi na jawne okazanie poparcia dla roli kobiet w społeczeństwie i wygłoszenie sprzeciwu przeciwko talibom, *Ismail Mashal: Family fears for outspoken*

professor in Taliban custody,,bbc.com”, 14.02.2023, <https://www.bbc.com/news/world-asia-64623868>, 21.03.2023.

[55] *‘No place for education’: Afghan professor tears up diplomas on live TV – video*,,theguardian.com”, 28.12.2022, <https://www.theguardian.com/world/video/2022/dec/28/no-place-for-education-afghan-professor-tears-up-diplomas-on-live-tv-video>, 8.03.2023.

[56] *Taliban detains Afghan women's education rights activist*,,dw.com”, 2.03.2023, <https://www.dw.com/en/taliban-detains-afghan-activist-who-ralied-for-womens-education-rights/a-64608445>, 8.03.2023.

[57] R. Faiez, *UN: Afghanistan is world's most repressive country for women*,,apnews.com”, 9.03.2023, <https://apnews.com/article/taliban-afghanistan-women-rights-united-nations-591c39436d53f83e5a0c423c5e06891c>, 9.03.2023.